

Opis źródła:

Karolińska reforma życia monastycznego, podobnie jak i renesans karoliński, to „osiągnięcie” kulturalne Franków kojarzone z osobą cesarza Ludwika Pobożnego, syna Karola Wielkiego. Nawoływanie do uporządkowania zasad funkcjonowania wspólnot klasztornych rozpoczęło się jeszcze w pierwszej połowie VIII w. Starania te za rządów Karola Wielkiego znalazły wyraz w legislacji synodalnej i królewskiej. Z czasów Ludwika Pobożnego pozostało wiele źródeł ilustrujących duże znaczenie wprowadzanych zmian, a także metody, za pomocą których je wprowadzano. Poniżej przedstawiony został kapitularz Karola Wielkiego z 789 r. Według definicji kapitularz to pochodzący z epoki Karolingów dekret, źródło normatywne, zawierające przepisy ogłoszone przez monarchę i podzielone na rozdziały (*capitula*). Kapitularze obejmowały nakazy i przepisy uchwalone przez króla i jego doradców bądź także przez wiec i dotyczące kwestii administracyjnych, zarówno w sferze świeckiej, jak i kościelnej. Znaczna część kapitularzy powstała za panowania wspomnianych Karola Wielkiego i Ludwika Pobożnego. Kapitularz zawiera postanowienia dotyczące organizacji życia klasztornego i zasady dyscypliny kleru. Prezentowany poniżej kapitularz ma charakter programowy. Pokazuje on „instytucje monastyczne monarchii karolińskiej jako część systemu organizacji państwa, w którym każdy z elementów służył nadrzędnemu celowi, jakim być powinno ustrzeżenie się grzechu i osiągnięcie zbawienia przez całą chrześcijańską wspólnotę”¹.

Miejsca wydania i polskie tłumaczenie:

Capitularia regum Francorum, wyd. A. Boretius, V. Krause, w: *Monumenta Germaniae Historica*, t. 1, p. 1, Hanower 1883, nr 22, s. 52–62.

Die Admonitio generalis Karls der Großen, wyd. H. Mordek, K. Zechiel-Eckes, M. Glatthaar, w: *Monumenta Germaniae Historica: Fontes iuris Germanici antiqui in usum scholarum separatim editi*, t. 16, Hanower 2012.

Źródła prawne do dziejów reformy monastycznej w czasach karolińskich, przekł. B. Leszkiewicz, A. Pieniądz, red. nauk. i oprac. M.T. Gronowski, M. Pieniądz, Kraków–Tyniec 2020, s. 126–132.

¹ R. McKitterick, *Królestwa Karolingów. Władza – konflikty – kultura: 751–987*, tłum. B. Hlebowicz, M. Wilk, Warszawa 2011, s. 126–127, 135–137; A. Pieniądz, *Karolińska reforma monastyczna jako proces*, w: *Źródła prawne do dziejów reformy monastycznej w czasach karolińskich*, przekł. B. Leszkiewicz, A. Pieniądz, red. nauk. i oprac. M.T. Gronowski, M. Pieniądz, Kraków–Tyniec 2020, s. 11–12; A. Pieniądz, *Źródła do dziejów karolińskiej reformy monastycznej*, w: Tamże, s. 39, 57.

Miejsce przechowywania źródła:

Brak informacji o oryginale źródła. Tekst zachowany w aż 15 różnych kodeksach (za: *Capitularia regum Francorum...*, s. 52).

Tekst źródła:

Źródła prawne do dziejów reformy monastycznej w czasach karolińskich, przekł. B. Leszkiewicz, A. Pieniądz, red. nauk. i oprac. M.T. Gronowski, M. Pieniądz, Kraków–Tyniec 2020, s. 126–132.

Ogólne napomnienie (*Admonitio generalis*) (23 marca 789 r.).

Za panowania Pana naszego Jezusa Chrystusa na wieczne czasy. Ja, Karol, z Bożej łaski i z łaski Jego miłosierdzia król i rządcą królestwa Franków oraz pobożny obrońca i pokorny wspomóżyciel Świętego Kościoła, wszystkim należącym do stanu duchownego lub piastującym godności świeckiej władzy w Chrystusie Panu Bogu wiekuistym pozdrowienie wiecznego pokoju i błogosławieństwa.

Rozważywszy wraz z naszymi kapłanami i doradcami, niewzruszonym wejrzeniem pobożnego umysłu, obfitość łask, jakie na nas i na nasz lud zesłał Chrystus król, a za które należy Mu nieprzerwanie dziękować nie tylko z całego serca i pełnym głosem, lecz także starając się go wychwalać poprzez nieustające ćwiczenie się w dobrych dziełach, ażeby Ten, który zesłał na nasze królestwo tyle honorów, zechciał zachować na wieki nas i nasze królestwo, spodobało nam się prosić waszą przenikliwość, o, pasterze Kościoła Chrystusowego i przewodnicy trzody Jego i najjaśniejsze światło świata, abyście starali się prowadzić lud Boży na pastwiska życia wiecznego nieustanną troską i pilnym pouczeniem. I byście troszczyli się o to, by błądzące owieczki wprowadzić w mury kościelnej stałości za pomocą dobrych przykładów i siły napomnień, ażeby czyhający wilk nie pożarł tych, których przyłapie na przekraczaniu zasad kanonicznych lub na odstępstwie od ojcowskiej tradycji synodów powszechnych – co oby się nie zdarzyło. Przeto należy z wielką gorliwością pobożności napominać i zachęcać, a nawet karcić, aby mocną wiarą i nienaruszalną stałością zachowywali ojcowskie postanowienia. Niech będzie wiadomym z całą pewnością waszym świętobliwościom, że w tym dziele i wysiłku nasza gorliwość będzie współdziałać z waszą. Przeto posłaliśmy do was naszych wysłanników (*missi*), którzy z mocy naszego imienia wraz z wami naprawią to, co wymaga naprawy. Lecz i dodaliśmy pewne rozdziały z postanowień kanonicznych, które wydały się nam najpotrzebniejsze. I proszę, żeby nikt nie sądził, że napomnienie jego pobożności jest zarozumiałością, bo w ten sposób my staramy się rzeczy błędne naprawić, zbyteczne usunąć,

właściwe wspierać; zatem niech przyjmie to jak najłaskawszym duchem miłości. Albowiem czytamy w Księdze Królów, jak święty Jozjasz przywiódł królestwo dane sobie przez Boga do kultu prawdziwego Boga poprzez dogłębne, poprawianie i napominanie. Nie żebym czynił siebie równym jego świętości, lecz wypada nam zawsze i wszędzie naśladować przykłady świętych i koniecznym jest, by cokolwiek tylko możemy, łączyć w gorliwości dobrego życia na sławę i chwałę Pana naszego Jezusa Chrystusa. Przeto jak wcześniej powiedzieliśmy, nakazaliśmy spisać pewne postanowienia, abyście starali się razem je przypominać, a cokolwiek innego uznacie za konieczne, byście z równą troską nauczali i tego, i tamtego. I niczego nie pomijajcie, w czym pobożnym staraniem nie napomnielibyście, a co waszym świętobliwością wyda się użytecznym dla ludu Bożego, tak, aby i waszą zręczność, i posłuszeństwo poddanych Bóg wynagrodził wieczną szczęśliwością.

[...]

14. Do biskupów: na synodach w Laodycei i afrykańskim polecono, żeby mnisi i klerycy nie wstępowali do tawern po to, by tam jeść i pić.

[...]

23. Do wszystkich: także na tym synodzie [chalcedońskim – przyp. tłum.] w dwóch rozdziałach, a także w dekretach papieża Leona [polecono], by ani mnich, ani kleryk nie zajmował się doczesnymi interesami. I żeby cudzego niewolnika nikt nie namawiał do wstąpienia do stanu duchownego lub mniszego bez woli i zgody jego pana.

[...]

26. Do mnichów i całego kłaru: i na tym samym synodzie [chalcedońskim – przyp. tłum.] [polecono], by klerycy i mnisi wytrwali w swoim zamiarze i ślubie, który złożyli Bogu.

27. Do kapłanów: i również o tej sprawie w dekretach papieża Innocentego [stoi], by mnich, jeśli dojdzie do kapłaństwa, nie porzucał sposobu życia zgodnego z profesją mniszą.

[...]

29. Do wszystkich: i na tym samym synodzie [chalcedońskim – przyp. tłum.] [polecono], by ani klerycy, ani mnisi nie spiskowali i nie czynili zamachów na swych pasterzy.

[...]

31. Do wszystkich: i podobnie na tym samym synodzie [nakazano], by te miejsca, które raz zostały ofiarowane Bogu jako klasztory, na zawsze pozostały klasztorami i nie mogły stać się później świeckimi budynkami.

[...]

52. Do biskupów, mnichów i dziewic: także tam [w dekretach papieża Syrycjusza – przyp. tłum.] [polecono], by mnisi i dziewice zawsze zachowywali swój sposób życia.

[...]

70. Do kapłanów: lecz i tego się domagamy od waszych miłości, ażeby kapłani przyozdabiali swoją służbę dobrymi obyczajami, tak też i inni przestrzegający zasad kanonicznych lub zgromadzenia życia mniszego; usilnie prosimy, aby mieli dobre i cnotliwe obyczaje, tak jak Bóg w Ewangeli nakazał: *tak niech świeci wasze światło przed ludźmi, żeby widzieli wasze dobre uczynki i chwalili Ojca waszego, który jest w niebie*. I żeby ich dobre obyczaje przyciągały wielu do służby Bożej i by przyłączały się do nich i stawały ich towarzyszami nie tylko dzieci niewolnej kondycji, lecz także synowie wolnych rodziców. I żeby powstawały szkoły, w których chłopcy będą się uczyli czytać. Aby psalmy, nuty, śpiew, komput, gramatyka w poszczególnych klasztorach lub przy biskupstwach oraz księgi katolickie [były] starannie poprawione, ponieważ często się zdarza, że niektórzy chcą dobrze się modlić do Boga, lecz z powodu niepoprawnych ksiąg czynią to źle. I nie pozwólcie, by wasi uczniowie psuli je w czytaniu lub w przepisywaniu, lecz niech je piszą dojrzały ludzie z całą starannością.

71. Do kapłanów: podobnie i tego żądamy, żeby wszędzie i wszyscy, którzy się zobowiązali do życia mniszego, żyli jak mnisi i zgodnie z regułą w pełni zgodnie ze swoim ślubem, wedle tego, co zostało napisane: *śluby wasze wypełnijcie Bogu waszemu* i powtórnie: *lepiej jest nie ślubować, niż nie wypełnić*. I żeby tych, którzy przychodzą do klasztorów, najpierw według zasad reguły wypróbowano w nowicjacie i dopiero wtedy przyjmowano. A który świecki wstąpi do klasztoru, niech nie będzie dopuszczany do posługi poza klasztorem, zanim się wewnątrz nie wyuczy. I żeby mnisi nie chodzili na świeckie zgromadzenia sądowe. Podobnie chcemy, żeby ci, którzy przystępują do stanu duchownego – co my nazywamy życiem kanonicznym – żyli kanonicznie dokładnie wedle swojej reguły, a biskup niech kieruje ich życiem, tak jak opat kieruje życiem mnichów.

[...]

74. Do biskupów i opatów: słyszy się, że niektóre opatki wbrew obyczajom świętego Kościoła Bożego udzielają błogosławieństwa z nałożeniem rąk i kreślą znak krzyża nad głowami mężów, jak i oblekają dziewice z kapłańskim błogosławieństwem. Wiedźcie, świętobliwi mężowie, że wszystko to w waszych diecezjach powinno być zakazane.

75. Do duchownych: żeby okazało się, że ci klerycy, którzy udają mnichów czy strojem, czy z nazwy, a nimi nie są, zostali upomniani i zmuszeni do poprawy, tak, aby albo stali się prawdziwymi mnichami, albo prawdziwymi kanonikami.

Słowniczek pojęć:

Karol Wielki, król Franków i cesarz rzymski – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Karol-Wielki;3920646.html>

Frankowie – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Frankowie;3902590.html>

Synod – zebranie kapłanów, biskupów i wiernych świeckich w sprawach dotyczących funkcjonowania Kościoła. Za: M. Sitarz, *Synod*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 18, red. E. Gigilewicz i in., Lublin 2013, s. 1339.

Księga Królów [inaczej Księgi Królewskie] –

<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Ksiegi-Krolewskie;3927703.html>

Jozjasz, król Judei – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Jozjasz;3918374.html>

Synod w Laodycei – <https://www.reformowani.info/kanony-synodu-w-laodycei-z-364-roku/>

Synod afrykański – chodzi tu o synody odbywane w Kartaginie od III do V w. Za: A. Eckmann, *Kartagina*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 8, red. A. Szostek i in., Lublin 2000, s. 900–901.

Synod chalcedoński – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/sobor-chalcedonski;3977026.html>

Innocenty I, papież, święty Kościoła katolickiego –

<https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Innocenty-I;3914814.html>

Syrycjusz, papież, święty Kościoła katolickiego –

<https://encyklopedia.pwn.pl/szukaj/Syrycjusz.html>

Ewangelia – <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Ewangelia;4008202.html>

Nuty – tu: muzyka, w sensie teorii muzyki; jedna z tzw. siedmiu sztuk wyzwolonych. Za: *Sztuka*, w: *Wielka encyklopedia PWN*, t. 26, red. naczelny, J. Wojanowski, Warszawa 2005, s. 479.

Komput, komputystyka – obliczanie danych niezbędnych do budowy kalendarza świąt ruchomych; w średniowiecznej komputystyce kościelnej elementami komputu paschalnego były: liczba złota, cykl słoneczny, indykcja rzymska, epakta i litery niedzielne. Za: *Sztuka*, w: *Wielka encyklopedia PWN*, t. 14, red. naczelny, J. Wojanowski, Warszawa 2003, s. 218.

Pytania do źródła:

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. Kto był pośrednikiem między władzą a duchownymi w dziele naprawy życia zakonnego?
2. Wymień zalecenia postępowania duchownych w życiu codziennym.
3. Wymień zalecenia w zakresie materialnej egzystencji klasztorów.
4. Jakie polecenia Karol Wielki wydał w kwestii wewnętrznego funkcjonowania Kościoła?
5. W jaki sposób władca podkreślił pochodzenie swojej władzy z woli Boga?
6. Kto pomógł Karolowi ułożyć tekst napomnienia?

7. Do kogo adresowany był tekst źródła?

8. Czym król uzasadnił przyczyny wydania napomnienia?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

1. Z jakich rozwiązań prawnych korzystano tworząc napomnienie?

2. Jakie elementy renesansu karolińskiego dostrzegasz w powyższym napomnieniu władcy?

3. Wymień siedem sztuk wyzwolonych nauczanych w średniowieczu.

Literatura pomocnicza:

Fałkowski W., *Wielki Król. Ideologiczne podstawy władzy Karola Wielkiego*, Warszawa 2011, s. 241–290.

Kultura opactwa Sankt Gallen, wybór i oprac. W. Vogler, przekł. A. Grzybowski, K. Waligóra, Kraków 1999, passim.

Lawrence C.H., *Monastycyzm średniowieczny*, przeł. J. Tyczyńska, Warszawa 2005

McKitterick R., *Królestwa Karolingów. Władza – konflikty – kultura: 751–987*, tłum. A. Hlebowicz, M. Wilk, Warszawa 2011, s. 126–196.

Serejski M.H., *Karol Wielki na tle swoich czasów*, Warszawa 1959, s. 241–248.

Tabacco G., *Ewangelizacja Europy i władza kościelna*, w: *Historia powszechna: Od upadku cesarstwa rzymskiego do ekspansji islamu. Karol Wielki*, red. L. Serafini, Novara 2007, s. 172–173, 190–191, 202–208.

Wies E.W., *Karol Wielki. Cesarz i święty*, przeł. M. Skalska, Warszawa 1996, s. 169–177

Najważniejsze cezury:

W 789 r. Karol Wielki dowodził w wyprawie zbrojnej przeciwko Wioletom. Wojsko wtargnęło w głąb kraju tego plemienia przez dwa, przerzucone przez Łabę mosty. Wieleci zostali pokonani – zdobyto główny gród ich wodza Drogowita, czyli Brennę.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Karolina Maciaszek